

3. Рішення Конституційного Суду України №10-рп/1999 від 14 грудня 1999 р. у справі за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови).

4. Бюлетень центру плюралізму Інституту демократії ім. Пилипа Орлика. – К., 1996. – Вип.4. – С. 2-3.

5. Конвенція №107. Конвенція о защите и интеграции коренного и другого населения, ведущие племенной и полуплеменной образ жизни в независимых странах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lawrussia.ru/texts/legal_822/doc822a808x524.htm; Конвенція №169 Конвенція о коренных народах и народах, ведущих племенной образ жизни в независимых странах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/tu/documents/decl_conv/conventions/iol169.s.html

УДК 341.231

СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ ТА ІНТЕРНЕТ: АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Червяцова А. О.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного,
муніципального і міжнародного права
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Анотація: Статтю присвячено аналізу практики Європейського суду з прав людини, яка стосується свободи вираження поглядів в Інтернеті, а саме правових проблем, пов'язаних із зловживанням свободою слова у світовій мережі та встановленням різного виду обмежень інформаційного обігу у цій сфері. У статті розглядаються окремі рішення Європейського суду, які мають значення прецедентів і які визначають подальший розвиток судової практики щодо Інтернету, зокрема, рішення по справах *Ben El Mahi v. Denmark*, *Perrin v. the United Kingdom*, *Renaud v. France*, *Times Newspapers Ltd v. the United Kingdom*, *Neij and Sunde Kolmisoppi v. Sweden*.

Ключові слова: свобода вираження поглядів, свобода слова, Інтернет, Європейський суд з прав людини, обмеження права на свободу вираження поглядів.

Аннотация: Статья содержит развернутый анализ практики Европейского суда по правам человека, которая касается свободы выражения взглядов в Интернете, а именно правовых проблем, связанных со злоупотреблением свободой слова во всемирной сети и установлением различных ограничений информационного обмена в этой сфере. В статье рассматриваются отдельные решения, имеющие значение прецедентов и определяющих дальнейшее развитие судебной практики в отношении Интернета, в частности, решения по делам *Ben El Mahi v. Denmark*, *Perrin v. the United Kingdom*, *Renaud v. France*, *Times Newspapers Ltd v. the United Kingdom*, *Neij and Sunde Kolmisoppi v. Sweden*.

Ключевые слова: свобода выражения взглядов, свобода слова, Интернет, Европейский суд по правам человека, ограничения права на свободу выражения взглядов.

Annotation: The article is devoted to the analysis of the decisions of the European Court of Human Rights relating to the right to freedom of expression in Internet, in particular legal problems connected to abuse of freedom of expression and its limits and restrictions in this field. The article discusses leading cases considered by the European Court of Human Rights on freedom of expression in Internet such as *Ben El Mahi v. Denmark*, *Perrin v. the United Kingdom*, *Renaud v. France*, *Times Newspapers Ltd v. the United Kingdom*, *Neij and Sunde Kolmisoppi v. Sweden*.

Key words: freedom of expression, freedom of speech, Internet, European Court of Human Rights, limits and restrictions of the freedom of expression.

Протягом останніх десятиріч Інтернет перетворився на потужний засіб отримання та поширення інформації, реалізації свободи вираження поглядів. Традиційні ЗМІ перейшли в режим он-лайн-доступу, приватні особи, організації, уряди створюють веб-сайти, на яких розміщують різну інформацію – від новин моди та облаштування інтер'єру до новин про політичні та інші події, які турбують сучасне суспільство. Інтернет не має кордонів і зданий передавати величезні обсяги інформації (тексти, зображення, музичні записи тощо) за лічені секунди на величезні відстані. Все це породжує низку правових проблем, які ще не отримали однозначної правової відповіді. Їхне

вирішення обумовлює становлення й розвиток нової галузі права – права Інтернет. Таким чином, *актуальність* обраної теми обумовлена, по-перше, тим, що правове регулювання інформаційного обміну у всесвітній мережі знаходиться на етапі становлення, а по-друге, виключним значенням свободи вираження поглядів для демократії, громадянського суспільства й окремої особистості.

Метою статті є аналіз правових позицій Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) щодо свободи вираження поглядів в Інтернеті, тобто аналіз рішень Європейського суду, прийнятих протягом останніх п'яти років за статтею 10 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі Європейська конвенція).

Слід зазначити, що окремі аспекти практики Європейського суду з прав людини, у тому числі щодо свободи вираження поглядів, досліджуються в роботах як зарубіжних, так і вітчизняних учених таких, як Е. Барендт (E. Barendt), М. В. Буроменський, В. Г. Буткевич, М. Л. Ентін, І. Ц. Камінські, Ф. Кемпіс (F. Kempes), А. М. Колодій, Г. Летсас (G. Letsas), В. І. Мункян, А. Ю. Олійник, В. П. Палій, П. М. Рабинович, А. К. Соболева, В. О. Туманов, С. Фарран (S. Ferran), Ж. Хеммер (J. Hemmer), О. О. Чефранова, В. М. Шаповал, С. В. Шевчук, М. Яніс (M. Janis) та інших, що складають теоретичну основу цього дослідження.

Попри те, що Інтернет є нещодавнім людським винаходом, свобода Інтернет-комунікацій спирається на традиційні права людини. Для свободи Інтернету першочергове значення має свобода вираження поглядів. На відміну від Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, стаття 19 якого гарантує реалізацію свободи вираження поглядів за допомогою будь-яких засобів «на власний вибір», стаття 10 Європейської конвенції про це нічого не говорить. Однак, не має жодних сумнівів, що зазначена стаття також поширюється на реалізацію свободи вираження поглядів у всесвітній мережі. Показово, що стаття 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права і стаття 10 Європейської конвенції гарантують реалізацію свободи вираження поглядів «незалежно від кордонів», що має особливе значення для Інтернету.

Глобальний характер системи Інтернету поставив перед Європейським судом, у першу чергу, питання юрисдикції справ, пов'язаних з поширенням інформації он-лайн. Юрисдикція ґрунтується на територіальному принципі, у той час як Інтернет-публікації не мають кордонів. Отже, у справах, які стосуються он-лайн комунікацій, присутній транскордонний елемент, який породжує питання юрисдикції, зокрема у випадку розгляду справи, відповідач по якій територіально знаходиться в іншій країні, ніж країна, у якій проти нього подано скаргу на дії, вчинені через Інтернет. Справа підпадає під юрисдикцію Європейського суду, якщо можна встановити, що порушення прав людини відноситься на рахунок держави-учасниці Європейської конвенції, або, якщо можна встановити, що порушення мало місце в межах юрисдикції цієї держави. Якщо ці вимоги не дотримані, скарга на порушення свободи вираження поглядів в Інтернеті буде відхилена як неприйнятна [1, с. 4].

Показовою у цьому відношенні є справа *Ben El Mahi v. Denmark*, по якій суд виніс рішення щодо неприйнятності скарги. Заявником по цій справі виступали громадянин Марокко, який мав постійне місце проживання у цій країні, та дві марокканські громадські організації. Заявники стверджували, що оприлюднені в Данії карикатури, поширені через Інтернет і доступні у тому числі в Марокко, були образливими для їхніх релігійних почуттів і порушували їхні релігійні права. У цій справі Європейський суд встановив відсутність будь-якого юрисдикційного зв'язку між заявниками та державою-відповідачем. Відповідно, заявники не знаходяться під юрисдикцією Данії, отже не можуть

подавати проти неї скаргу на порушення їхніх прав і свобод [2].

У справі *Perrin v. the United Kingdom*, яка також торкалася питання юрисдикції, Європейський суд прийняв протилежне рішення. Заявник по справі п. Перрін, громадянин Франції, який постійно проживав у Великій Британії, був притягнутий цією державою до відповідальності за поширення через Інтернет-сайт, що належав американській кампанії, непристойних матеріалів. На думку заявника, Велика Британія взагалі не мала повноваження втручатися в його діяльність, оскільки спірні матеріали були розміщені на сайті кампанії, зареєстрованої у США, отже контроль за їхнім змістом належав до юрисдикції не британських, а американських органів влади. При цьому, як стверджував заявник, зображення, які він поширював через Інтернет, у США не належали до категорії заборонених матеріалів, отже, його діяльність була цілком законною. Європейський суд не погодився з позицією п. Перрін, зазначивши з цього приводу, що, якби юрисдикція залежала б виключно від місця оприлюднення матеріалів, це б заохочувало поширення незаконних публікацій у країнах, у яких ймовірність переслідування за такі дії є незначною. Далі Європейський суд звернув увагу на те, що п. Перрін мав постійне місце проживання у Великій Британії, отже знаходився під її юрисдикцією і закони цієї країни були йому об'єктивно доступні. Більше того, заявник здійснював свою професійну діяльність за допомоги Інтернету, що дає підстави припустити, що він діяв з обережністю і отримав з цього питання юридичні консультації [3].

Щодо пропорційності втручання у свободу вираження поглядів Європейський суд встановив дуже важливе правило, яке, ймовірно, отримає подальшого розвитку у справах, які стосуються свободи вираження поглядів та Інтернету: законність поширення певного виду непристойних зображень в інших країнах, включаючи країни, які не є учасниками Європейської конвенції, таких як США, зовсім не означає, що держава-учасниця Європейської конвенції, встановивши заборону на такі зображення і притягаючи до відповідальності осіб, які цю заборону порушують, перевищує межі наявної у неї свободи розсуду. Отже, Європейський суд ще раз підкреслив припустимість різних підходів щодо захисту моралі, які можуть застосовувати держави. Виходячи з цих обставин, справу *Perrin v. the United Kingdom* було вирішено на користь держави-відповідача [3].

При розгляді справ щодо «всесвітньої мережі» Європейський суд виходить з загальних принципів захисту свободи вираження поглядів, нагадуючи про її важливість для демократичного суспільства і політичної дискусії. Прикладом застосування загальних принципів до свободи вираження поглядів в Інтернеті є справа *Renaud v. France*. Заявник по справі, п. Рено, засновник і лідер громадської організації, опозиційно налаштованої до місцевої влади і мера міста Сенс, створив сайт, на якому розміщував жорстку критику на адресу мера, зокрема, у зв'язку з реалізацією кількох масштабних будівельних проектів. Зокрема, він порівнював мера міста і методи здійснення ним влади з методами, які

застосовував колишній диктатор Румунії Чаушеску; звинувачував мера міста у привласненні бюджетних коштів, називав його «клінічним шизофреніком і брехуном». Національні суди визнали твердження заявника, поширені через Інтернет, наклепницькими і образливими і притягли п. Рено до кримінальної відповідальності.

У рішенні по справі *Renaud v. France* Європейський суд зазначив, що веб-сайт громадської організації, на якому була розміщена критика місцевої влади, був частиною політичної дискусії. Він погодився, що висловлювання, які застосовував заявник, були вкрай жорсткими, але вони стосувалися політичної фігури. У зв'язку з цим Європейський суд нагадав, що політики з більшою терпимістю мають ставитися до критичних зауважень на їхню адресу і з розумінням сприймати «спалахи гніву». Він дійшов висновку, що критика дій мера міста мала під собою підстави, відповідно, національні суди, притягнувши п. Рено до кримінальної відповідальності, порушили статтю 10 Європейської конвенції [4].

Стосовно принципів забезпечення політичної свободи слова в Інтернеті Європейський суд зазначив таке: «вираження позиції з політичних питань у межах важливої для суспільства дискусії вимагає, відповідно до статті 10 Європейської конвенції, високого рівня захисту свободи солова, яка реалізується через Інтернет, так само як і за допомоги інших засобів передачі інформації» [4, § 51].

Отже, у рішенні по справі *Renaud v. France* Європейський суд підтвердив щодо свободи вираження поглядів в Інтернеті дію загального правила, за яким стаття 10 Європейської конвенції гарантує широкі межі критики публічних осіб у межах політичної дискусії.

Поряд із застосуванням загальних принципів, Європейський суд визнає специфіку Інтернету як засобу комунікацій і підкреслює необхідність встановлення особливого правового регулювання свободи вираження поглядів, яка реалізується в режимі он-лайн. «Електронна мережа, – говорить Європейський суд, – знаходиться на службі мільярдів користувачів у всьому світі; вона не є і не може бути предметом аналогічної регламентації і контролю [мається на увазі регламентація і контроль діяльності традиційних ЗМІ. – А. Ч.]. Ризик завдання шкоди правам та основним свободам людини, й зокрема, праву на повагу до приватного і сімейного життя, у зв'язку зі змістом та спілкуванням в Інтернет, певно, є вищим...» [5, § 63]. Відповідно, Європейський суд підкреслює позитивний обов'язок держави встановити належну правову базу, яка має забезпечити реалізацію свободи вираження поглядів в Інтернеті та за допомогою Інтернет-засобів [5, § 63-66].

Ураховуючи особливості інформаційного обігу в мережі Інтернет, Європейський суд дотримується позиції, згідно з якою зловживання свободою слова он-лайн тягне за собою більше негативних наслідків і є більш небезпечним явищем; відповідно й обмеження свободи вираження поглядів у всесвітній павутині є більш суттєвим порушенням свободи вираження поглядів. Ці особливості можуть стати підставою підвищеної відповідальності як держави, яка приймає рішення щодо заборони певних

публікацій в Інтернеті чи блокування сайтів, так і Інтернет-користувачів. Як зазначив Європейський суд у *Stoll v. Switzerland*, «у світі, в якому особа зіткається з величезними обсягами інформації, що передається за допомогою як традиційних, так і електронних засобів масової інформації, коли кількість гравців в інформаційному просторі збільшується на очах, контроль за дотриманням журналістської етики набуває все більшого значення» [6, § 104].

Наприклад, Європейський суд готовий підтримати обмеження свободи вираження поглядів у випадку, коли її реалізація суперечить іншим правам і свободам, зокрема, може негативно позначитися на репутації і правах приватних осіб. Показовою у цьому плані є справа *Times Newspapers Ltd v. the United Kingdom*. Справа підіймала питання щодо можливості застосування до Інтернет-публікацій правила *common law*, за яким послідовні публікації наклепницької заяви дають підстави для окремих судових позовів. Відповідно, кожне звернення користувачів до наклепницької статті, розміщеної он-лайн, порушують права особи і відкривають можливість судового провадження [7].

Суть справи *Times Newspapers Ltd v. the United Kingdom* полягала у тому, що 8 вересня 1999 року газета *Times Newspapers* оприлюднила статтю, у якій описувався механізм «відмивання» грошей російською мафією через лондонські банки. Автори статті вказували на російського бізнесмена п. Г. Л. та його компанії як ключові елементи у цьому механізмі. 14 жовтня 1999 року газета публікує ще одну статтю, у якій вказує на зв'язки п. Л. Г. з кримінальним бізнесом. Обидві статті були розміщені на сайті газети у день виходу номерів газети з друку.

Пан Л. Г. подав проти *Times Newspaper* позов про захист честі й гідності, стверджуючи, що обидві статті мали наклепницький характер. Газета не змогла надати доказів на підтвердження достовірності викладених звинувачень, натомість наголошувала на виключному значенні оприлюдненої інформації.

Через рік п. Л. Г. був змушений знову подати позов про наклеп проти газети, оскільки неправдиві публікації, її ганьблять його честь і гідність залишилися на сайті газети в Інтернет-архіві і були доступні кожному бажаному. Видання було змушене додати до он-лайн-статей примітку про те, що вони є предметом судового розгляду і що їх не можна передруковувати без попередньої консультації з юридичною службою газети.

У другому позові *Times Newspapers* посилалася на правило першої публікації, відповідно до якого саме оприлюднення статті на сайті, а не подальші звернення до неї користувачів, є підставою позову про наклеп. За цією логікою, суд не міг прийняти другий позов п. Л. Г. до розгляду, оскільки його було подано з порушенням строку давності (за англійським законодавством термін позовної даності у справах про наклеп складає один рік). Національні суди не погодилися з такою позицією. Вони дійшли висновку про те, що, враховуючи особливості он-лайн-публікацій, кожне звернення користувачів до статті, розміщеної на сайті видання, поновлює термін позовної давності.

У Європейському суді *Times Newspapers* стверджувала, що позиція національних судів щодо Інтернет-публікацій покладає на засоби масової інформації надмірну відповідальність, оскільки кожна публікація з інформацією про приватну особу, розміщена он-лайн, створює постійну загрозу подання позову про наклеп. Європейський визнав, що позов про наклеп проти газети, поданий після спливу довгого часу, може порушити свободу вираження поглядів, оскільки газеті буде важко довести правдивість викладеної інформації. Однак, у такому випадку цього не сталося. Більше того, газета могла б уникнути другого позову з боку заявника, якби вона вчасно видалила з сайту спірні статті або розмістила до них відповідні коментарі.

З рішення Європейського суду: «Відповідальність преси за дотримання принципів журналістської діяльності шляхом перевірки достовірності й точності інформації, яка оприлюднюється, є ще більш високою щодо інформації, яка стосується минулих подій, щодо яких відсутні терміновість і нагайність, зокрема, Інтернет-архівів... ніж щодо новин про поточні події, які, за визначенням, є швидкоплинними» [7, § 43].

Інтернет надає унікальні можливості обміну інформацією, які, у ряді випадків, можуть бути використані з порушенням авторських прав. Європейський суд розглянув кілька справ стосовно конфлікту між правом на свободу вираження поглядів, елементом якого є право вільно отримувати і поширювати інформацію, та правом інтелектуальної власності. Практика Європейського суду свідчить про те, що необхідність захисту авторських прав у Страсбурзі розглядається як правомірна підстава обмеження свободи вираження поглядів, при цьому за державою визнається широка свобода розсуду. Так, у справі *Ashby Donald v. France* Європейський суд визнав, що покладення штрафу за розміщення на веб-сайті фотографії, захищеної авторським правом, без дозволу її власників, є правомірним втручанням у свободу вираження поглядів і не порушує статтю 10 Європейської конвенції [8]; у справі *Paeffgen GmbH v. Germany* правомірним було визнано покладення на кампанію обов'язку змінити назви Інтернет-ресурсів та Інтернет-служб, які порушували товарні знаки інших кампаній [9].

Найбільш відомою справою, яка стосується встановлення балансу між свободою вираження поглядів і правом інтелектуальної власності, є, безумно, справа *Neij and Sunde Kolmisoppi v. Sweeden (Pirate Bay case)* [10]. У цій справі Європейський суд визнав правомірним втручанням у свободу вираження поглядів застосування до засновників сайту обміну файлами, *Pirate Bay*, штрафу за порушення авторських прав. Він не погодився з позицією заявників по справі, які стверджували, що їхні дії були правомірними, оскільки вони лише забезпечували технічні можливості обміну файлами, і якщо при цьому порушувалися авторські права, – це є відповідальністю користувачів, а не засновників сайту.

Рішення Європейського суду по справі *Pirate Bay* містить низку важливих моментів: по-перше, Європейський суд визнав, що обмін файлами через Інтернет, а також створення для цього технічних умов, навіть коли це стосується інформації,

захищеної авторським правом, підпадає під дію гарантій статті 10 Європейської конвенції. Зокрема, у рішенні зазначається: «Стаття 10 Європейської конвенції поширюється не лише на зміст інформації, але й на засоби її поширення та отримання, оскільки це впливає на право отримувати і поширювати інформацію»; по-друге, стаття 10 Європейської конвенції гарантує свободу вираження поглядів «кожному», незалежно від того, чи переслідує реалізація цієї свободи отримання прибутку, тобто свобода вираження поглядів у комерційній сфері, поширення і обмін інформацією з комерційною метою підпадають під захист статті 10 Європейської конвенції. Отже, Європейський суд визнав, що питання, порушені у справі *Neij and Sunde Kolmisoppi v. Sweeden*, стосуються гарантій свободи вираження поглядів, і що притягнення заявників до відповідальності було втручанням у це право. Далі, дотримуючись традиційної схеми розгляду справи, законність мети втручання – необхідність у демократичному суспільстві, Європейський суд дійшов висновку, що обмеження свободи вираження поглядів переслідувало законну мету – захист авторських прав і було пропорційним. Національні суди мали встановити рівновагу між двома конкуруючими правами – свободою вираження поглядів та правом інтелектуальної власності, при цьому Європейський суд визнав за ними широку свободу, оскільки справа не стосувалася політичної сфери і політичної дискусії.

Оцінюючи пропорційність покарання, застосованого до заявників, Європейський суд, так само як і національні суди, врахував їхню поведінку, а саме той факт, що заявники не вжили жодних заходів щодо видалення файлів, які порушували авторські права, попри те, що потерпілі неодноразово зверталися до них з такою вимогою. Відповідно, Європейський суд дійшов висновку про відсутність порушення статті 10 Європейської конвенції у справі *Pirate Bay* [10].

У цілому, підсумовуючи практику Європейського суду щодо захисту свободи вираження поглядів в Інтернеті, можна визначити мінімальні вимоги до національного законодавства та правозастосовчої, відповідність яким є гарантією дотримання державою свободи слова в Інтернеті: законодавство має гарантувати Інтернет-користувачам право оскаржувати рішення, які встановлюють обмеження на доступ до всесвітньої мережі; законодавство повинно встановлювати чіткі підстави і процедури прийняття рішення щодо блокування чи видалення певної інформації, розміщеної в Інтернеті, підстави і порядок притягнення до відповідності осіб, які зловживають свободою вираження поглядів у всесвітній мережі; обмеження свободи слова в Інтернеті повинні переслідувати правомірну мету, яка визначена у частині 2 статті 10 Європейської конвенції, та бути пропорційними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інтернет: Прецедентная практика Европейского суда по правам человека. – Совет Европы / Европейский суд по правам человека, 2011. – 42 с.
2. Ben El Mahi v. Denmark (dec.), № 5853/06, ECHR 2006-XV.

3. Perrin v. the United Kingdom (dec.), № 5446/03, ECHR 2005-XI.
4. Renaud v. France, № 13290/07, 25 February 2010.
5. Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine, № 33014/05, ECHR 2011.
6. Stoll v. Switzerland, № 69698/01, 25 April 2006.
7. Times Newspapers Ltd v. the United Kingdom (nos. 1 and 2), № 3002/03 and № 23676/03, ECHR 2009.

8. Ashby Donald and Others v. France, № 36769/08, 10 January 2013.
9. PaeffgenGmbH v. Germany № 25379/04, № 21688/05, 18 September 2007.
10. Neij and Sunde Kolmisoppi v. Sweden, № 40397/13, 19 February, 2013.

УДК 67.9.300.6

УПОВНОВАЖЕНИЙ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ В МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ГРОМАДЯНИНА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Зубенко Г. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного,
муніципального і міжнародного права
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Анотація: Статтю присвячено дослідженню місця Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в механізмі забезпечення права громадянина на соціальний захист. Проаналізовано поняття та структура механізму забезпечення права громадянина на соціальний захист. Розкрито повноваження українського омбудсмена щодо забезпечення права громадянина на соціальний захист та специфіку їх реалізації.

Ключові слова: механізм забезпечення прав і свобод, право на соціальний захист, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, акти реагування Уповноваженого.

Аннотация: Статья посвящена исследованию места Уполномоченного Верховной Рады Украины по правам человека в механизме обеспечения права гражданина на социальную защиту. Проанализировано понятие и структура механизма обеспечения права гражданина на социальную защиту. Раскрыто полномочия украинского омбудсмена по обеспечению права гражданина на социальную защиту и специфику их реализации.

Ключевые слова: механизм обеспечения прав и свобод, право на социальную защиту, Уполномоченный Верховной Рады Украины по правам человека, акты реагирования Уполномоченного.

Annotation: The article investigates the place the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights in the mechanism to ensure citizen's right to social protection. Analyzes the concept and structure of a mechanism to ensure citizen's right to social protection. Disclosed Ukrainian ombudsman powers to ensure citizen's right to social security and the specifics of their implementation.

Key words : mechanism for ensuring human rights and freedoms, the right to social protection, Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights, acts of response.

Стаття 1 Основного Закону проголошує Україну соціальною державою, тобто, покладає на державні органи виконання соціальної функції, яка проявляється в тому числі через забезпечення державою гарантованих конституцією прав і свобод людини і громадянина. Саме держава повинна створювати необхідні умови для реалізації громадянином своїх прав і свобод та запроваджувати реальні механізми їх забезпечення, адже без цього не можливо формування й зміцнення справжньої демократії, розбудова правової держави. У зв'язку з цим актуальним постає питання забезпечення одного з прав передбаченого Конституцією України – права громадянина на соціальний захист.

Визначаючи ступінь наукової розробки даної теми, слід зазначити, що аналізу забезпечення права громадянина на соціальний захист українські вчені-конституціоналісти приділяють певну увагу. Зокрема, цих питань в своїх наукових працях торкалися Т. Заворотченко та О. Пушкіна, аналізуючи гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні,

А. Олійник та М. Савенко, досліджуючи конституційно-правовий механізм забезпечення прав і свобод людини і громадянина та інші.

Однак проблема ролі та місця окремих органів публічної влади України в механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина взагалі та права громадянина на соціальний захист зокрема, залишається невирішеною до кінця. У зв'язку з цим метою нашого дослідження є аналіз механізму забезпечення цього соціального права та місця в цьому механізмі одного з державних контрольно-наглядових органів – Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Проблемний характер з'ясування поняття механізму забезпечення прав і свобод пов'язаний з наявністю у юридичній літературі різних поглядів на співвідношення понять «забезпечення», «реалізація», «охорона» і «захист» прав і свобод людини і громадянина.

Враховуючи це співвідношення, найчастіше під механізмом забезпечення прав людини і громадянина розуміють єдину систему взаємодіючих правових засобів, з допомогою яких держава здійснює